

Sažetak publikacije

Stručno visoko obrazovanje u Europi – karakteristike, primjeri praksi i nacionalnih razlika

(Professional Higher Education in Europe - Characteristics, Practice Examples and National Differences)

Kao rezultat projekta *Harmonising Approaches to Professional Higher Education in Europe* (HAPHE), objavljena je publikacija pod nazivom Stručno visoko obrazovanje u Europi – karakteristike, primjeri praksi i nacionalnih razlika (*Professional Higher Education in Europe - Characteristics, Practice Examples and National Differences*)

Publikacija predstavlja glavne ishode projekta te daje definiciju stručnog visokog obrazovanja, informacije o stručnom visokom obrazovanju u 15 europskih država i karakteristike u tri paralelne dimenzije: politike i strategije, učenje i poučavanje te istraživanje, razvoj i inovacije.

Glavni je cilj ove publikacije povećati transparentnost stručnog visokog obrazovanja, a time i ojačati sektor stručnog visokog obrazovanja u europskom prostoru.

Projekt HAPHE trajao je dvije godine, a nositelj mu je EURASHE (*European Association of Institutions in Higher Education*), uz partnerstvo deset članica iz različitih europskih zemalja. Ovim se projektom željelo posredno povećati zapošljivost studenata, doprinijeti koheziji Europskog prostora visokog obrazovanja i podržati modernizaciju europskih visokoškolskih institucija kroz veću interakciju visokog obrazovanja i gospodarstva te društva u cjelini.

Kratak pregled sadržaja publikacije

Prvo poglavlje započinje kratkim povijesnim pregledom razvoja stručnog visokog obrazovanja u Europi tijekom posljednjih godina. Uz primjere iz Francuske i Irske, u poglavlju je navedeno kako novi spektar različitih misija, različitih nacionalnih organizacija stručnog visokog obrazovanja te različitih naziva institucija i programa stručnog visokog obrazovanja otežava opće razumijevanje pojma stručnog visokog obrazovanja.

U **drugom poglavlju** prikazani su ciljevi istraživanja i metodologija inicijative „HAPHE“ (*Harmonising Approaches to Professional Higher Education*), što je omogućilo objavljivanje ove publikacije.

Treće poglavlje središnji je dio ove publikacije. Autori predlažu prihvaćenu definiciju stručnog visokog obrazovanja i predstavljaju okvir karakteristika, uključujući i kriterije kvalitete. Tri dimenzije okvira, naime politike i strategije, učenje i poučavanje te istraživanje,

razvoj i inovacije, nadopunjeni su primjerima stručnog visokog obrazovanja iz nekoliko europskih zemalja.

U **četvrtom poglavlju** ukratko su predstavljene razlike između zahtjeva za kurikulum u sustavima stručnog visokog obrazovanja u 15 država članica Europske unije, izvođenje stručnog visokog obrazovanja na razinama EKO-a, priznavanje diploma i, ništa manje važno, pristupa financiranju (istraživanja).

Peto poglavlje temelji se na ishodima svih prethodnih poglavlja i izdano je 13 preporuka europskim i nacionalnim donositeljima javnih politika, institucijama koje izvode programe stručnog visokog obrazovanja te pojedincima/organizacijama koje rade na razvijanju kvalitete.

U petom poglavlju publikacije prikazan je sažetak ključnih nalaza HAPHE projekta te 13 preporuka izdanih europskim i nacionalnim donositeljima politika, institucijama koje izvode studijske programe stručnog visokog obrazovanja te pojedincima zaduženima za upravljanje kvalitetom studijskih programa i institucija stručnog visokog obrazovanja. U nastavku je prikazan sadržaj nalaza i preporuka.

Ključni nalaz br. 1: Stručno visoko obrazovanje zaseban je oblik visokog obrazovanja

U zakonodavnim okvirima svih zemalja koje su sudjelovale u studiji HAPHE postoji jasna razlika između sveučilišnog tj. akademskog i stručnog visokog obrazovanja. Stručno visoko obrazovanje u središtu je trokuta obrazovanja, stvaranja znanja i zadovoljavanja potreba zajednice, pri čemu postoje razlike između stručnog visokog obrazovanja i tradicionalnog akademskog visokog obrazovanja u pogledu politika i strategija, poučavanja i učenja, kao i istraživanja, razvoja i inovacija. Postojanjem profiliranih programa stručnog visokog obrazovanja obogaćuje se ponuda mogućih usmjerenja u visokom obrazovanju te se poboljšava kvaliteta i izbor.

Preporuka 1.1: Ojačati stručno visoko obrazovanje donošenjem specifičnih politika usmjerenih na stručno visoko obrazovanje

Ova preporuka izdana je europskim donositeljima javnih politika.

Zakonima država koje su sudjelovale u studiji jasno je definirana razlika između stručnog visokog obrazovanja i akademskog visokog obrazovanja te se iz perspektive donositelja politika stručno visoko obrazovanje može smatrati zasebnim sektorom s vlastitim potrebama i pokretačima. Stoga predlažemo pokretanje posebnih inicijativa u sektoru stručnog visokog obrazovanja usmjerenih ka ojačavanju i širenju stručnog visokog obrazovanja.

Ključni nalaz br. 2: Nedostatak ključnih podataka o stručnom visokom obrazovanju otežava razmjenu dobrih praksi o izazovima stručnog visokog obrazovanja i donošenje politika

Stručno visoko obrazovanje može doprinijeti rješavanju (društvenih) izazova, osobito izazova vezanih uz zapošljivost. Prepreka koja otežava ispunjenje ovog cilja nedostatak je pouzdanih i

usporedivih ključnih podataka, osobito na europskoj razini. U prikupljanju podataka za ovu studiju oslanjali smo se na veći broj nacionalnih studija koje su imale različite fokuse te na konzultacije sa stručnjacima. Studije o implementaciji Bolonjskog procesa i programa E&T 2020 ne priznaju različite uloge različitih oblika visokog obrazovanja i zato ne daju specifične podatke o doprinosu stručnog visokog obrazovanja.

Na europskoj razini trenutno je teško, čak i nemoguće, utvrditi sljedeće:

- utjecaj zakonodavnih izmjena u području stručnog visokog obrazovanja na društvo i tržište rada
- utjecaj pristupa stručnog visokog obrazovanja na uspjeh studenata, mobilnost i razvoj karijere.

Preporuka 2.1: Istraživanja u Europskom prostoru visokog obrazovanja trebala bi u obzir uzeti doprinos različitih oblika visokog obrazovanja cjelokupnim ciljevima politika

Ova preporuka izdana je europskim donositeljima politika.

Studije o provedbi Bolonjskog procesa i izvješća EURYDICE-a o visokom obrazovanju trebale bi uzeti u obzir posebnost stručnog visokog obrazovanja unutar sustava visokog obrazovanja. Donošenje politika o stručnom visokom obrazovanju trebalo bi se temeljiti na dubinskoj analizi ovog sektora i različitim podacima, kao na primjer, podacima o mjerenju javne potrošnje, mobilnosti, stopi završetka studija, prijelazu iz stručnog visokog obrazovanja na tržište rada, korištenju alata u skladu s Bolonjskim procesom, alternativnim načinima studiranja (ne samo redovitim) te pitanjima vezanim uz socijalnu dimenziju.

Preporuka 2.2: Poticanje razmjene dobrih praksi iz poučavanja i učenja u stručnom visokom obrazovanju te interakcija s tržištem rada

Ova preporuka izdana je europskim donositeljima odluka.

U izvješću je dan prikaz raznolikosti sektora stručnog visokog obrazovanja te modela interakcije s tržištem rada, pri čemu ima prostora za transnacionalnu razmjenu dobre prakse u području stručnog učenja i poučavanja. Razmjena bi osobito bila korisna u područjima kao što su učinkovito sudjelovanje poslodavaca u razvoju kurikula i ocjenjivanja, uspješnih pedagoških metoda u stručnom visokom obrazovanju i organizaciji učenja kroz praksu. Nadalje, preporučujemo poticanje razmjene o razvoju uravnoteženih timova stručnog visokog obrazovanja koji posjeduju odgovarajuće akademske vještine i saznanja o trenutnim prilikama na tržištu rada.

Preporuka 2.3: Pokretanje transnacionalne studije u svim državama članicama Europskog prostora visokog obrazovanja radi prikupljanja ključnih podataka o stručnom visokom obrazovanju

Ova preporuka izdana je institucijama stručnog visokog obrazovanja.

S obzirom na nedostatak pouzdanih i usporedivih podataka o stručnom visokom obrazovanju kao zasebnoj vrsti visokog obrazovanja, preporučujemo izradu velike studije u svim zemljama Europskog prostora visokog obrazovanja, koja bi sadržavala ocjenu nacionalnih kapaciteta, postojeće podatke i prijedloge za njihovo bolje međusobno povezivanje na transnacionalnoj razini.

Studija bi trebala služiti kao nadopuna aktivnostima koje se provode na europskoj razini te bi sadržavala usporedive podatke o politikama i strategijama, učenju i poučavanju, kao i istraživanju, razvoju i inovacijama koje se nastavljaju na okvir karakteristika projekta HAPHE.

Ključni nalaz br. 3: Postojanje prepreka pri prijelazu sa stručnog na akademsko visoko obrazovanje

U skladu s Berlinskim priopćenjem, “unutar takvih okvira, stupnjevi bi trebali imati različito definirane ishode. Unutar tih okvira, diplome bi trebale imati definirane različite rezultate. Diplome prvog i drugog ciklusa trebale bi imati različita usmjerenja i profile kako bi se prilagodile različitim individualnim i akademskim potrebama te potrebama tržišta rada. Diplome prvog ciklusa trebale bi, u skladu s Lisabonskom konvencijom, omogućiti pristup programima drugog ciklusa. Diplome drugog ciklusa trebale bi omogućiti pristup doktorskim studijima”.

Prema rezultatima studije, prijelaz sa stručnog visokog obrazovanja na akademsko visoko obrazovanje (i obrnuto) u mnogim zemljama i okolnostima nije nužno automatski niti jednostavan proces. Dok je u nekim zemljama za pristup sljedećoj razini akademskog visokog obrazovanja potrebno pohađanje kraćih razlikovnih kolegija, u drugima su takvi kolegiji veoma intenzivni, u trajanju često i do godinu dana. U pojedinim zemljama prijelaz sa 7. razine stručnog visokog obrazovanja na 8. razinu akademskog visokog obrazovanja u sklopu EKO-a je onemogućen, a situacija se dodatno komplicira u slučajevima transnacionalnog priznavanja te studenti nemaju jamstvo mogućnosti prijelaza s prve razine stručnog visokog obrazovanja na sljedeću razinu akademskog visokog obrazovanja u čitavoj Europi.

Preporuka 3.1: Zakonom bi se trebala zajamčiti istovjetnost kvalifikacija akademskog i stručnog visokog obrazovanja

Ova preporuka izdana je nacionalnim kreatorima javnih politika.

Logični cilj programa stručnog visokog obrazovanja je zapošljivost studenata koji završe takve studijske programe. Međutim, u skladu s Berlinskim priopćenjem, po završetku stručnog studija trebao bi biti omogućen prijelaz na sljedeću razinu akademskog visokog obrazovanja. Ograničen pristup nastavku studija (osobito u zemljama u kojoj se stručno visoko obrazovanje izvodi samo na 5. i 6. razini) je argument usmjeren protiv stručnog visokog obrazovanja te preporučujemo usvajanje i provođenje zakona kojima bi se, u smislu Lisabonske konvencije o priznavanju, zajamčio prijelaz između različitih razina EKO-a.

Ključni nalaz br. 4.: Politikama se ograničava istraživanje utemeljeno na praksi

Ova preporuka izdana je nacionalnim kreatorima javnih politika.

Studija HAPHE pokazala je da institucije stručnog visokog obrazovanja sve više sudjeluju u primijenjenom istraživanju te istraživanju utemeljenom na praksi u zemljama diljem Europe. Putem savjetovanja s dionicima prilikom definiranja smjernica HAPHE potvrđeno je da se istraživanje na institucijama stručnog visokog obrazovanja obično oslanja na saznanja iz stručne prakse kroz interakciju s tržištem rada ili regionalnim dionicima. Brojni su primjeri dobre prakse i uspješne suradnje između sektora stručnog visokog obrazovanja s tržištem rada i društvom u cjelini.

Međutim, u samo nekim zemljama institucije stručnog visokog obrazovanja i akademske institucije imaju jednak pristup financiranju. Samo u Nizozemskoj država financira istraživanje, dok u većini zemalja postoji vrlo malo konkurentnih programa financiranja te se institucije stručnog obrazovanja nalaze u nepovoljnom položaju pri dodjeli potpora, a većina istraživačke aktivnosti u stručnom visokom obrazovanju financirana je putem industrije.

Ovo dovodi do situacije u kojoj regije u kojima posluju velika poduzeća koja su u mogućnosti financirati istraživanje u suradnji s institucijama stručnog visokog obrazovanja ulaze u pozitivan dvosmjerni proces, pri čemu istraživački rad pozitivno utječe na gospodarstvo i obrnuto, dok područja u kojima ne postoji takva povezanost poslovanja i industrije u tome zaostaju.

Preporuka 4.1: Prepoznati neiskorišteni istraživački profil i vrijednost rezultata istraživačke aktivnosti institucija stručnog visokog obrazovanja

Ova preporuka izdana je nacionalnim donositeljima javnih politika.

U nacionalnim politikama trebalo bi definirati da je primijenjeno istraživanje i istraživanje utemeljeno na praksi postalo dijelom misije institucija i studijskih programa stručnog visokog obrazovanja, čak i u zemljama u kojima ne postoji nikakav pravni okvir za stručno visoko obrazovanje. Primijenjeno istraživanje i istraživanje utemeljeno na praksi nisu metodološki manje vrijedni oblici istraživanja, već mogu biti inovativni načini istraživanja koji služe zadovoljavanju različitih potreba. Ono rezultira ishodima istraživanja drugačijim od tradicionalne akademske istraživačke aktivnosti, kao što su iskoristivi proizvodi, objavljivanje radova u stručnim časopisima, osposobljavanje i edukacije unutar kompanije i slično te je stoga praktično utemeljeno i primijenjeno istraživanje od velike važnosti za cjelokupno gospodarstvo i društvo znanja.

Preporuka 4.2: Otkloniti nacionalne prepreke u financiranju primijenjenog istraživanja i istraživanja utemeljenog na praksi koje provode institucije stručnog visokog obrazovanja

Ova preporuka izdana je nacionalnim donositeljima javnih politika.

Iako cilj ovog dokumenta nije procjena uspjeha mehanizama financiranja akademskog istraživanja, preporučujemo europskim zemljama da istraže koje su glavne prepreke dostupnosti financiranja primijenjenog istraživanja i istraživanja utemeljenog na praksi koje

se provodi u okviru stručnog visokog obrazovanja, te da rade na njihovom otklanjanju. Te prepreke mogu se odnositi na sljedeće:

1. povezivanje izravnog javnog financiranja s ishodima ocjene istraživanja, pri čemu veću težinu kod vrednovanja imaju ishodi klasičnog akademskog istraživanja,
2. ograničenje pristupa javnom financiranju na institucije koje su dobile status „istraživačkih“ institucija dok se od institucija stručnog visokog obrazovanja zahtijeva prethodno dobivanje takvog statusa.

U tom pogledu preporučujemo da se razmotri kapacitet istraživanja na temelju pokazatelja koji su usklađeni s misijom stručnog visokog obrazovanja, u dogovoru s odgovarajućim predstavnicima dionika u sektoru, da se institucijama stručnog visokog obrazovanja pruži mogućnost prijave za programe javnog financiranja te da se kapacitet i kvaliteta istraživanja procjenjuju na temelju pojedinačnog prijedloga, a ne na razini institucije.

Ključni nalaz br. 5: Stručno visoko obrazovanje izvodi se uglavnom na 6. razini EKO-a

U svim zemljama koje su sudjelovale u HAPHE studiji, stručno visoko obrazovanje izvodi se na 6. razini EKO-a. Dok se u nekoliko zemalja programi stručnog visokog obrazovanja izvode na 5. razini EKO-a, u polovici zemalja koje su sudjelovale u istraživanju studenti se mogu prijaviti za programe stručnog visokog obrazovanja na 7. razini, a samo se u Irskoj stručno visoko obrazovanje izvodi i na 8. razini EKO-a.

Kod institucija stručnog visokog obrazovanja primijetili smo tendenciju promjene imidža (kao veleučilišta/tehničkih učilišta) te veće suradnje programa stručnog visokog obrazovanja s akademskim institucijama za doktorska istraživanja.

Preporuka 5.1: Potaknuti proces konzultacija u vezi izvođenja stručnog visokog obrazovanja na 7. i 8. razini EKO-a

Ova preporuka izdana je institucijama stručnog visokog obrazovanja.

Na prvi pogled, čini se da je izvođenje programa stručnog visokog obrazovanja na 7. i 8. razini EKO-a u suprotnosti s prvotnim ciljem izvođenja programa stručnog visokog obrazovanja (priprema za tržište rada). Međutim, u svjetlu sve veće važnosti istraživanja, razvoja i inovacija i specijalističkog znanja u gospodarstvu temeljenom na znanju, potrebna je rasprava sa svim dionicima o tome bi li pojačano izvođenje programa stručnog visokog obrazovanja na višim razinama EKO-a bilo korisno za učinkovitiji prijenos znanja/tehnologija.

Preporuka 5.2: Ojačati učinkovito izvođenje programa stručnog visokog obrazovanja na 5. razini EKO-a

Ova preporuka izdana je institucijama stručnog visokog obrazovanja.

Potrebno je ojačati dvostruku funkciju programa stručnog visokog obrazovanja na 5. razini EKO-a radi pružanja učinkovitih i djelotvornih rješenja za ulazak na tržište rada i nastavak studija.

Ključni nalaz br. 6.: Kod velikog broja programa stručnog visokog obrazovanja nedostaje sistematična organizacija učenja utemeljenog na praksi

Iako je značajan udio programa stručnog visokog obrazovanja organiziran kao integrirani program pri čemu se izmjenjuju faze studiranja i učenja na temelju prakse ili obogaćeni način studiranja u kojem je akademsko studiranje obogaćeno fazama učenja na temelju prakse kao što je stažiranje, rezultati studije pokazuju da gotovo 30% institucija stručnog visokog obrazovanja nije u potpunosti implementiralo niti jedan od ta dva načina studiranja. Ovo je nedostatak, jer je cilj stručnog visokog obrazovanja pripremiti studente za tržište rada, posebice u svjetlu cilja razvoja Europskog prostora visokog obrazovanja.

Preporuka 6.1: Pojačati napore u sustavnom uključivanju faza učenja na temelju prakse u programe stručnog visokog obrazovanja i razmjeni saznanja o uspješnosti provedbe

Ova preporuka izdana je institucijama stručnog visokog obrazovanja.

Naglašava se važnost primjene teorijskog znanja u praksi te primjene iskustava stečenih izvan visokih učilišta u stručnom visokom obrazovanju, što je najizravniji način stjecanja stručnih i životnih vještina. Na takav način, studentima se omogućuje samoorganiziranje i neovisnost djelovanja na tržištu rada, stoga preporučujemo razvoj smjernica unutar okvira europskih i nacionalnih krovnih udruženja stručnog visokog obrazovanja, koje bi pomogle u provedbi faza učenja na temelju prakse te u učvršćivanju povezanosti s tržištem rada.

Ključni nalaz br. 7.: Zaposlenici institucija stručnog visokog obrazovanja ne smatraju da stručno visoko obrazovanje služi obrazovanju netradicionalnih grupa studenata

Studija HAPHE pokazala je da samo mali broj zaposlenika institucija stručnog visokog obrazovanja smatra da njihovi studijski programi zadovoljavaju obrazovne potrebe odraslih i osoba u nepovoljnom položaju. Međutim, to ne znači da programe stručnog visokog obrazovanja pohađa manji broj ovakvih studenata nego što ih pohađa institucije akademskog visokog obrazovanja. Postoji nesuglasje između velikog broja studenata u nepovoljnom položaju i kapaciteta zaposlenika i uprave institucija stručnog visokog obrazovanja kod prilagodbe načina izvođenja studijskih programa, fokusa i metodologije poučavanja, objekata itd. posebnim potrebama takvih studenata.

Preporuka 7.1: Institucije stručnog visokog obrazovanja trebale bi nastojati učiniti stručno visoko obrazovanje atraktivnijim i pristupačnijim netradicionalnim grupama studenata

Ova preporuka izdana je institucijama stručnog visokog obrazovanja.

Radi širenja pristupa odraslih studenata i grupa u nepovoljnom položaju stručnom visokom obrazovanju, stručno visoko obrazovanje trebalo bi biti fleksibilnije u vezi načina upisa/organizacije studija.

Te mjere mogle bi obuhvatiti sljedeće:

- a. ponuditi više izvanrednih studijskih programa te modela integriranih studija u kojima studenti su studenti zaposleni u poduzećima (praksa) ili kolegija koji se izvode u tvrtkama u suradnji s poslodavcima kako bi se zadovoljilo potrebe odraslih studenata
- b. povećati omjer zaposlenika i studenata te pokrenuti ciljne programe prekvalifikacija na temelju poslovnih potreba i programa podizanja svijesti o prednostima stručnog visokog obrazovanja/perspektivama zapošljavanja kako bi doprijeli do studenata u nepovoljnom položaju.

Takve mjere koristile bi i studentima koji su završili sveučilišne studije, a koji žele steći dodatne stručne kvalifikacije da bi se što bolje pripremili za tržište rada.

Ključni nalaz br. 8: Pokazatelji kvalitete stručnog visokog obrazovanja su zasebno definirani

Ovaj dokument predstavio je rad i rezultate rada HAPHE inicijative, osobito „okvir karakteristika stručnog visokog obrazovanja“. Održane su konzultacije u vezi okvira u čitavom Europskom prostoru visokog obrazovanja, pri čemu su stručnjaci te europski i nacionalni dionici davali informacije tijekom dvogodišnjeg razdoblja. Ovaj okvir daje ključne kriterije koji zajednički tvore skup minimalnih zahtjeva koje treba ispuniti svako obrazovno iskustvo kako bi ga se smatralo stručnim visokim obrazovanjem.

Preporuka 8.1: Uključiti karakteristike stručnog visokog obrazovanja u institucionalne procedure osiguravanja kvalitete i kulturu kvalitete

Ova preporuka izdana je menadžerima kvalitete.

Karakteristike stručnog visokog obrazovanja definiraju područja u kojima je izražena „stručna“ komponenta stručnog visokog obrazovanja. Glavni kriteriji pružaju minimalne zahtjeve kvalitete svakog od navedenih područja te mogu biti vrijedan alat za menadžere kvalitete stručnog visokog obrazovanja radi osiguravanja kvalitetne povezanosti s tržištem rada te definiranja mogućnosti za trajno poboljšanje te povezanosti.

Preporuka 8.2: Razvoj pokazatelja za mjerenje kvalitete

Ova preporuka izdana je institucijama stručnog visokog obrazovanja.

Dok su karakteristikama i glavnim kriterijima definirani minimalni zahtjevi koje treba ispuniti svaki obrazovno iskustvo kako bi se smatrao stručnim visokim obrazovanjem, isti ne definiraju što bi trebali značiti pojmovi „visoka kvaliteta“ ili „izvrsno“ izvođenje stručnog visokog obrazovanja. Stoga preporučujemo razvoj skupa pokazatelja za nadopunu kriterija čime bi nastao sveobuhvatan alat za mjerenje kvalitete za institucije.

Preporuka 8.3: Uzeti u obzir posebnosti stručnog visokog obrazovanja u procesu vanjskog vrednovanja osiguravanja kvalitete/procesu akreditacije

Ova preporuka izdana je institucijama stručnog visokog obrazovanja.

Dok je Europskim standardima i smjernicama za visoko obrazovanje definiran univerzalno primjenjiv standard kvalitete visokog obrazovanja, ove smjernice često se različito izražavaju kod stručnog i akademskog visokog obrazovanja. Stoga bi recenzenti putem edukacija ili putem službenih tumačenja standarda trebali biti osposobljeni da u obzir uzmu takve različite profile. Primjerice, Europska agencija za osiguravanje kvalitete (EQAA) nudi (malo) drugačije standarde/kriterije za ocjenu istraživačke aktivnosti stručno orijentiranih programa u usporedbi s akademski orijentiranim programima, a tu praksu bi mogle primjenjivati i ostale agencije i akreditacijska tijela.